

Stockholm 2009.05.19

REMISSYTTRANDE KULTURUTREDNINGEN SOU 2009:16

Sveriges Arkitekter lämnar härmed sitt yttrande över Kulturutredningen.

Sveriges Arkitekter är intresse- och professionsorganisation för landets arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har 10.500 medlemmar och företräder 95 procent av landets yrkesverksamma arkitekter. Merparten av medlemmarna återfinns inom den privata arkitekt- och konsultsektorn, verksamma som anställda eller företagare. Arkitekter återfinns också i offentlig tjänst samt i de större byggherrarnas organisationer och i viss utsträckning inom entreprenadföretagen.

Sveriges Arkitekters uppgift är att verka för goda betingelser för medlemmarnas yrkesutövning och yrkesutveckling samt att hävda betydelsen av ett kvalificerat arkitekt- och planerararbete genom att främja byggnads-, inrednings- och landskaparkitekturens samt planeringens samhällsbetydelse.

Tidigare skrivelser

Genom skrivelse 2008-01-28, *Sverige behöver en ny arkitekturpolitik*, har Sveriges Arkitekter påpekat nödvändigheten av en kraftsamling kring en nationell arkitekturpolitik.

Genom yttrande över Rapport från Rådet för arkitektur, form och design (2008:1) (2008-06-04) utvecklar Sveriges Arkitekter bland annat synpunkter gällande Arkitekturmuseets arkiv som är av relevans för detta yttrande.

Båda dessa yttranden finns på Sveriges Arkitekters hemsida www.arkitekt.se/policy

Kulturutredningen

Sveriges Arkitekter fokuserar sitt yttrande på de delar av utredningen som rör förbundets intresseområden dvs, arkitekturpolitik, Arkitekturmuseets verksamhet och i viss utsträckning kulturarvsfrågorna.

Sveriges Arkitekter anser sammanfattningsvis att:

- det behövs en tydlig och framtidsinriktad arkitekturpolitik i Sverige som omfattar alla byggandets processer i syfte att skapa en hållbar samhällsutveckling.
- regeringen bör vidareutveckla och konkretisera det nationella programmet Framtidsformer.
- Sveriges Arkitekter avfärdar förslaget om en ny myndighet för samtid, historia och livsmiljö.

- en sammanhållen plattform för de ansvar som idag är fördelade mellan flera departement och myndigheter bör skapas för arbetet med en hållbar utveckling av vår byggda och anlagda miljö.
- det är ett nationellt intresse och av största betydelse för kulturarvet att Arkitekturmuseet med dess arkiv och samlingar behålls, utvecklas och kan fortsätta att verka som ett självständigt museum och kulturinstitution.
- att det inte är kulturpolitikens uppdrag att definiera vad som är kvalitet i konsten. Det är dock viktigt att kvalitetsmålet kvarstår som ett övergripande politiskt mål.
- det offentliga och därmed politiken ett mycket stort ansvar för att främja och skapa möjligheter och incitament för en hög kvalitet i den byggda miljön.
- kulturarvsfrågan inte bara handlar om att bevara och tillgängliggöra det existerande arvet utan även att det som byggs och anläggs med offentliga medel idag ska ha målsättningen att utgöra morgondagens kulturarv.

Arkitekturpolitiken

Utredningen berör arkitekturpolitiken specifikt i mycket liten utsträckning, men i kapitel 16.3.1, skriver utredningen:

”Beträffande arkitektur, form och design kan det fortfarande sägas vara ett mycket ungt politikområde. Det förknippas i hög grad med begreppet kreativitet och är ett bra exempel på den aspektpolitik vi eftersträvar. Området behöver stadga och ett större sammanhang för att dess potential ska tas tillvara. Kulturpolitiken kan enligt vår uppfattning heller inte drivas denna typ av frågor från två håll – både som en fråga om kulturmiljöer och som arkitektur. Dessutom räcker inte resurserna varken till eller används effektivt om de delas upp på detta sätt. Arkitekturfrågor måste drivas inom ramen för samhällsplaneringens processer för att bli meningsfull.”

Sveriges Arkitekter håller med om att det är inom samhällsplaneringens och byggandets processer som arkitekturen skapas och att arkitekturen inte är en fråga som enbart kan hanteras som en kulturfråga utan berör många områden. Men detta är inte ett skäl att helt avfärda arkitekturen inom kulturpolitiken, om det är det som avses med ovanstående skrivning. Utredningen föreslår samtidigt att den nya sfären för frågor om samtid, historia och livsmiljö ska hantera frågor som livsmiljö, kulturarv och estetiska kvaliteter i miljö- och samhällsbyggnadsfrågor med mera vilket motsäger ovanstående citat.

I Sverige finns ett nationellt svenskt handlingsprogram för arkitektur, form och design. 1998 antog Riksdagen programmet *Framtidsformer*, som anger sex nationella mål för det offentliga arbetet med arkitektur, formgivning och design:

- Arkitektur, formgivning och design skall ges goda förutsättningar för sin utveckling
- Kvalitet och skönhetsaspekter skall inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden
- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas tillvara och förstärkas
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning och offentlig miljö skall stärkas och breddas

- Offentligt och offentligt stött byggande, inredande och upphandling skall bli förebildligt i sina kvalitetskrav
- Svensk arkitektur och formgivning skall utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete

Sveriges Arkitekter menar att det idag tio år senare behövs en tydligare och mer framtidsinriktad arkitekturpolitik i Sverige. En ny arkitekturpolitik behöver vidareutveckla och konkretisera det nationella programmet Framtidsformer. En ny och utvecklad arkitekturpolitik behöver stå på flera ben och syfta till att bidra till att uppnå det övergripande målet en god livsmiljö för alla. Programmet Framtidsformer utgår från alla människors rätt till en god miljö och dess målsättningar har i hög grad relevans även idag. Ett *medborgarperspektiv* är en självklar utgångspunkt för ett arkitekturpolitiskt program, men inte den enda. En framtida arkitekturpolitik måste också utgå från ett *hållbarhetsperspektiv* och ett *närings- och tillväxtperspektiv*. Sveriges Arkitekter avser att återkomma med ett utvecklat material om hur organisationen menar att en framtida svensk arkitekturpolitik bör se ut.

En sfär för samtid, historia och livsmiljö

I kapitel 16.3 beskrivs en ny myndighet eller sfär för samtid, historia och livsmiljö där Riksantikvarieämbetet, Arkitekturmuseet med flera myndigheter ska ingå. Den nya myndigheten beskrivs inte i detalj.

Sveriges Arkitekter avfärdar förslaget om en ny myndighet för samtid, historia och livsmiljö.

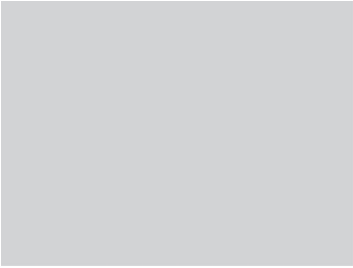
Använder man Kulturutredningens egen vokabulär är arkitekturpolitik i hög grad en aspektpolitik som berör ett brett fält som också måste hanteras inom många olika områden. Frågor om vår livsmiljö och hållbar samhällsutveckling är gränsöverskridande frågor och bör behandlas som sådana och berör fler institutioner och myndigheter än de som berörs i Kulturutredningen. Exempel på sådana myndigheter är de statliga byggande verken som Statens Fastighetsverk, Banverket och Vägverket, Boverket har också en viktig roll. Kommunerna har ett stort ansvar för planeringen och därmed de gemensamma miljöerna.

Sveriges Arkitekter anser att en sammanhållen plattform för de ansvar som idag är fördelade mellan flera departement och myndigheter bör skapas för erfarenhets- och kunskapsuppbyggnad, information och rådgivning om vår byggda och anlagda miljö för en hållbar samhällsutveckling. Detta behöver inte innebära en myndighet men långsiktiga fasta samarbetsformer och kunskaps- och erfarenhetsutbyten mellan alla de myndigheter, institutioner och departement som behandlar vår gemensamma byggda och anlagda miljö.

Arkitekturmuseet

Oavsett framtida myndighetsorganisation vill Sveriges Arkitekter betona betydelsen av Arkitekturmuseets roll som arkiv av ritningar och modeller och dess roll att förmedla och kommunicera arkitekturen och dess processer till allmänheten samt Riksantikvarieämbetets roll att dokumentera, ta tillvara, vårda och göra det byggda och anlagda kulturarvet tillgängligt. Inom båda institutionerna bedrivs också viktig forskning.

Arkitekturmuseet har en mycket viktig uppgift att ”*främja och förmedla kunskap om hur en ökad kvalitet inom arkitektur, form och design kan bidra till*

samhällsutvecklingen” vilket angavs i regeringens direktiv för rådet för arkitektur, form och designs utredning 2008:1. I ett internationellt perspektiv är Arkitekturmuseets en relativt liten institution för att utöva detta uppdrag som är så viktigt för att öka kunskapen om arkitekturens betydelse för vår livsmiljö och därmed vårt välbefinnande, hälsa och välfärd. Det är av stor betydelse att kunskap om de processer som styr byggande och planering förmedlas för att medborgare ska kunna ta aktiv del i samhällsutvecklingen och få både internationella och nationella perspektiv. Arkitekturmuseet har en mycket viktig roll i detta avseende.

Arkitekturmuseet har redan fått nya instruktioner och har fått överta vissa uppgifter från Rådet för arkitektur, form och design som nu lagts ned. Arkitekturmuseet ska redovisa hur de ska hantera detta vidgade uppdrag till den 1 juni.

Sveriges Arkitekter anser att det är ett nationellt intresse och av största betydelse för kulturarvet att Arkitekturmuseet med dess arkiv och samlingar behålls, utvecklas och kan fortsätta att verka som ett självständigt museum och kulturinstitution. Ett arkitekturmuseum behövs för att vi ska kunna förstå vår egen historia inom byggnadskonst och samhällsplanering. Museet utgör vårt gemensamma minne inom området och har en uppgift att med hjälp av sitt arkiv och sina samlingar förmedla kunskap och förståelse om hur arkitektur och stadsbyggnad medverkar till att bygga vårt samhälle och vår välfärd.

Det är Sveriges Arkitekters uppfattning att Arkitekturmuseet ska behållas med utgångspunkt från ett sammanhållet eget arkiv, egna samlingar och egen utställningsverksamhet. Sveriges Arkitekter anser därför att Arkitekturmuseet fortsatt ska vara en egen kulturinstitution och, enligt Kulturutredningens egen definition, i kapitel 19.1, vara *”huvudsakligen inriktat på att producera och kommunicera kulturell verksamhet i form av t ex museiverksamhet, scenkonst, biblioteks- eller arkivservice”*. Arkitekturmuseet kan mycket väl utöka sitt samarbete med andra myndigheter, organisationer och näringsliv. Arkitekturmuseet kan också utöka sin verksamhet enligt det nya uppdrag de fått som innefattar att de ska anlägga ett helhetsperspektiv på frågor som rör den fysiska miljön vad gäller byggnader, anlagda miljöer och föremål samt agera mötesplats för form och design.

Sveriges Arkitekter anser att Arkitekturmuseets samlingar utgör en viktig pedagogisk resurs för att visa de processer som ligger bakom den byggda och anlagda miljön både för allmänheten och för verksamma arkitekter, byggherrar, kommuner och entreprenörer. Arkivet utgör en avgörande länk mellan aktuell arkitekturdebatt, bakgrundsanalys, och historisk fördjupning. I utredningen föreslås att museets arkiv och samlingar ska samordnas med det antikvarisk-topografiska arkivet vilket knappast kommer att minska behovet av lokaler och riskerar att minska samlingarnas tillgänglighet. Var än arkivet lokaliserats kommer det att vara förenat med en kostnad för staten. Arkitekturmuseets arkivs nuvarande lokaler är explicit utformade för sitt nuvarande ändamål.

Kvalitetsfrågan

I de nya målen för kulturpolitiken föreslår utredningen i kapitel 8.2.3 *Konstens kvalitet* att inte föra vidare målet om konstens kvalitet i den nya kulturpolitiken. Sveriges Arkitekter håller med om att det inte är kulturpolitikens uppdrag att definiera vad som är kvalitet i konsten. Det är dock viktigt att kvalitetsmålet kvarstår som ett övergripande politiskt mål. För att kvaliteten i den byggda och anlagda miljön ska utvecklas har det offentliga en nyckelposition genom sitt stora ägande och genom sina möjligheter att vara förebild och arbeta långsiktigt för att uppnå angelägna gemensamma mål för samhällsbyggandet. Därmed har politiken

ett mycket stort ansvar. Detta gäller inte minst det som byggs med gemensamma medel och rör till exempel den offentliga upphandlingen, miljöpolitiken och näringspolitiken. Genom alla de lagar och förordningar som styr planering och byggande styr också politiken kvaliteten i den byggda miljön. Allt detta är ett gemensamt samhällsintresse och har tidigare uttryckts av staten genom till exempel det arkitekturpolitiska handlingsprogrammet *Framtidsformer* och genom *Sveriges miljömål, god bebyggd miljö*.

Sveriges Arkitekter anser att det offentliga i sitt eget byggande och vid användandet av våra gemensamma resurser måste vara förebildlig och sträva efter en hög kvalitet i den byggda och anlagda miljön.

Sveriges Arkitekter anser att kulturarvsfrågan inte bara handlar om att bevara och göra tillgänglig det existerande arvet utan även om att det som byggs och anläggs med offentliga medel idag ska ha ambitionen att utgöra morgondagens kulturarv.

Sveriges Arkitekter

Katarina Nilsson
Arkitekt SAR/MSA
Ansvarig arkitektur- och professionsfrågor